

LO CIRERER DE LA CIVILISACIÓ

CANTANT, saltant, ballant y fins menjant y bebent, tot-hom deya lo mateix: ¡Ja ha arribat! ¡Ja ha arribat! Fins los gossos y 'ls gats del petit poblet de muntanya ahont aixó passava ho deyan també; tothom ab una cara més alegre... ¡Ja ha arribat!

Cualsevol se pensaria que á lo menos se tractava de haver arribat la nova de que la grossa de Nadal havia caygut al poble, ó de que 'l cobrador de contribucions s' havia trencat lo coll, ó d' una cosa per l' estil. No era rès d' aixó: lo que havia arribat era molt més important que totes aquestas nimietats: era, ni més ni menys, qu' en Pau Bróquil, lo pagés més rich del poble, venia de ciutat: un home casi vell, petitó, rexonxo, ab cara de lluna y cametas com de bróquil primerench (que per aixó li devian dir en Bróquil) y sobre tot de gran saber y estimació per part del vehinat.

Pero quá qué venia tanta animació y alegria per la seva arribada? ¿per qué havia sigut causa de una semirevolució en lo poble? Donchs un que bagués ben mirat la cosa, haguera vist que tot lo terme havia prés part en la alegria: plantas, bestias, persones, tothom reya: tothom..... menos algun qu' altre pollastre que 's temia que tanta satisfacció fos causa de que 'l mate-

ssin y anés á parar á una cassola, y de las ratas pinyadas que ab esgarrifosos crits y contorsions volavan dient «¡fugim! ¡fugim! que ja ha arribat la civilisació!»

Perque, en efecte, en Pau Bróquil ab aquella barretinota, gech de vellut vell y espardenyas no menos atropelladas, representava en lo moment de la seva entrada al poblet á la civilisació, y per aixó va ser rebut ab tanta magnificencia: archs de triomfo y tot. Lo millor era 'l de la plassa fet de sachs de patatas, ulls de col y pastenagas ab garlandas de pebrots vermellos, costejat per l' element agricultor.

Lo perqué de la representació d' en Pau, es molt aviat entès. Montanyas molt altas y fréstegas incomunicavan al poblet ab lo resto del mon civilsat, lo que era causa de que's trobés en un lamentable estat de incivilisació que feya pena. Ni's tenia noticia de lo que eran diaris, ni per lo tant se enterravan de res; lo únic que sabian era de rutina: sols s'ocupaven en conreuar la terra y comersiejar en bestiar y sobre tot en llana.

¿Qué té que veure? Ells se guanyavan la vida com podian y ab las sevas llanas feyan bastants cuartets. Pero la fama que no s' enten d' escusas, al veure l' estat del poble, comensá á motejarlo ab un mal nom.....

Quin disgust va tenir lo vehinat en pés al saberho! No hi ha remey, van dir, nos l' hem de treure de sobre, costi l' que costi. Y després de rumiar molt y molt per veure com ho farian, van resoldre que un de ells anés á ciutat á estudiar la civilisació, á veure qué se havia de fer pera ser civilisat, y l' elegit va ser en Pau Bróquil, perque era 'l més rich de tots.

Aquell dia havia arribat ja de tornada y per aixó tothom estava alegre. A casa seva semblava un formiguer; uns entravan altres sortian, altres... fins n' hi va haver uns que per obsequiarlo li van donar una serenata ab tot lo que 'ls hi vingué á la má: casserolas, culleras, fluvioles de canya etc., etc.

Quan arribá la nit, en Pau Bróquil reuní á tots los caps-padres del vehinat á casa seva pera esplicalshi lo que havia après.

«Mireu, los hi digué, he llegit en una cosa que tothom diu que no porta més que mentidas (pero que tothom creu lo que porta) que 'n diuhen diari, que no anirem bé fins que tot sigui de tots, perque la propietat individual es un robo. Ab aixó per-

que no 'ns diguin lladres, que 'm sabria molt greu, haurém de fer de manera que tot sigui de tots: ¿qué vos sembla?

Quin escàndol se promogué allavors! Los que no tenian res seu més que 'l gech que duyan á l' esquena y ab prou feynas, sens faltarnhi un deyan ¡sí! ¡sí!. Però 'ls demés ¡de cap manera!

Veyent aixó en Pau Bróquil, que per alguna cosa havia de tenir nomenada de sabi, digué: «tot ho arreglarém; avans de posarho en práctica formalment, ho ensajarém en petita escaleta.»

—Molt bé! van dir tots.

—Y per ensajarho, continuá, jo cedeixo al poble aquell cirerer tan gros y bonich que tinch á la vinya de derrera de casa. Per lo tant desde ara tot lo vehinat pot tenirlo per seu, no per cosa de cada hú, sino per cosa de tots plegats: calsevol dels vehins podrá anarhi á menjar cireras. Desde avuy se 'n dirá 'l cirerer de la civilisació, y porque creixi forsa, cada any hi colgarém á la soca totas las llanas que no haguém pogut vendre. ¡Viva 'n Pau Bróquil! ¡Viva la civilisació! y 'n Pau desde aquell dia tingué una fama com ningú havia tingut encara.

Aixó era al ivern y, es clar, va vení'l temps d'espurgá'l cirerer y ningú ho feya: Tothom anava dient: no es pas meu; tanta obligació tinch jo de ferho com un altre: y ningú ho va fer. Sols un parell de vellas pobras com una rata, sense llenya per fer foch, van dir: «aquell arbre tant es dels altres com nostre; aném á ferhi llenya que ningú 'ns pot dir res». Y aixís ho van fer, y 'l cirerer en lloc de ser ben espurgat era escapsat, tallat y fet malbé que era un gust ó millor dit una llástima.

Y arrivá la primavera y va florir: mes no ab aquella ufana y hermosura que té l' arbre ben cuidat, sino ab unas flors raquícas y miserables del tot. Y 'ls del poble deyan: «¡si que l' haurém feta bona! ¡Es clar, com que ningú se 'n cuya!

A tot aixó 'ls auells hi van fer niu y quina gatzara la canalla! «Anemhi, cridavan, que com que es de tots, també es nostre y ningú 'ns pot dir res». Tant va ser dir aixó, com enfilarsen mitja dotzena á dalt branques amunt, espolsant les flors y trencant los brots. ¡Pobre cirerer! Estava fet una llástimá!

Y lo pitjor va ser que ab lo tráfech de voler agafar lo niu primer que 'ls altres, un dels noys va caure daltabaix trencantse una cama.

Al saberho 'ls seus pares se ván enfurismar contra l' innocent Pau Bróquil que res hi tenia que veure. «Llunatich, li van dir; vos deixéssiu de camàndulas y vos cuydéssiu de lo que vos pertoca.»

Prou s' esforsava en Pau per felshi veure la rahó; pero tot va ser inútil: se van empenyar en que 'ls hi pagués lo metje y las medecinas.

«Ja sabeu que jo no soch l' amo; anéu al poble, que vos ho pagui.»

Y van anar de casa en casa á demanarho y tothom 'ls hi deya: «si teniu mal de caps passéuvosels; que l' cirerer no es pas meu.»

Ab aquest y altres cassos per l' estil va arriavar lo temps de las cireras, y quan tots los demés cirerers del poble ja 'n tenían de maduras, lo de la civilisació no 'n tenia cap: per que en sent que 'n verolava alguna, no hi havia remey, ó l' un ó l' altre al passarhi per devant deya: «aquel arbre es de tots; si hi vaig y 'n menjó cireras, ningú 'm podrá dir res.» Aixís ho feyan: se repenjavan á las branques y las trencavan. Altras eran totas müstigas. S' enfilavan á dalt y sacsejavan. En fi, que l' pobre cirerer al cap de pochs dias quedá fet una llástima:

Lo vehinat mentrestant anava dient: «si tothom ho fá així, ningú se 'n podrá aprofitar, perque may hi ha cap cirera á dalt del arbre: aixó s'ha d' acabar.» Per acabarho, uns quants se 'n van aná á veure al alcalde per demanarli que fes fer una crida, prohibint que ningú menjés cireras del cirerer de la civilisació, mes que 'ls diumenges. «Aixís, deyan ells, tindrán tota la setmana per madurar y l' diumenge n' hi haurá per tothom.»

«¡Qu' es aixó! va dir un altra part del vehinat al sentir la crida; ¿quí es l' alcalde per privarnos de una cosa qu' es tan nostra com seva? No pot ser de cap manera. Ja veureu com ho arreglarém.» Y per arreglarho un dia que no era diumenge se 'n van aná á menjar cireras.

En sent que foren dalt del arbre 'ls de la crida se 'n van adonar y després de avisarlos inutilment se van posar á tiralshi pedras. Y 'ls altres menjá que menjarás, fins que, cansats de rebre, baixan eufurismats y s' hi tornan. Y allavors va comensar una verdadera batalla campal: donas esgarrapantse, criatures mitj mortas, ells fets uns gossos rabiosos, crits, escàndol, desgracias, de tot hi va haver.

Lo cas es que 'l poble que avans vivia felis y en pau y tranquilitat, desd' aquell dia va ser un cau de rahons y de disputas. D'en Pau Bróquil ¡pobre Pau Bróquil! tothom se'n emburlava y 'l malehia. «Miréusel, miréusel, cridavan, es aquell que 's va deixar enganyar ab alló de que la propietat es un robo y tot ha de ser de tots!»

Ja ho van pagar ben car tots plegats; com no hi ha dupte que ho pagarien molts altres que creuhen ab aquestas y altres cosas per l'estil..... Es precís deixarse de camàndulas y pensar que 'ls castellans tenen rahó cuan diuhen que «del dicho al hecho hay grande trecho.» Hi ha moltas cosas que en teoria semblan molt bonicas; pero jay del dia en que's possessin en pràctica! Prou succehiria lo del poble de 'n Pau Bróquil y del cirerer de la civilisació..... ó una cosa pitjor, que tot pot ser.

F. MASPONS Y LABRÓS.

LA SPASA DEL TEMPLARI

LLEGENDA HISTÓRICA QUE GUANYÁ ACCÉSSIT EN LOS JOCHS FLORALS
DEL RAT-PENAT DE VALENCIA EN 1891

«¡Preguérm, germáns! La vesprada
replega sa llum cansada
en les boyres del Ponent,
y en la fosca barrancada
gemeca y xiula lo vent.

¡Lo jorn cau! ¡Quína tristor!
¡Prega, jovene! ¿No pórtes
flors marcides ja en lo cór?
¡Quántes esperances mòrtes
de la vida en la tardor!

Quiscú mira en sa memòria,
més d' un fossar y una creu:
¡Quántes veig en mon historia,
jo eco planyívol de gloria
y d' una tomba la veu!

¿D' una tomba? Si devalla
mon esprit á ella, no es mórt;
¡Pronte, espolsant sa mortalla,
en gloriosa revallà
s' aixeca més gran y fórt!

¡Los enemichs del passat
dihuen que soch d' altres segles
lo recórt mitx oblidat,
que ningú observa més regles,
que mon arbre està corcat!

¡Anyoransa que sanglotà
desesperada en son doll!
¡Nom de Deu! ¡Encara sota
fossars y runes rebrota
la vella sóca per toll!»

Aixís una trista boyrosa vesprada
d' hivérn se planyía lo vell trovador,
aixís malcorantse, l' ànima cansada,
anava per l' aspre camí del dolor.

Plorós ab angunies d' inmensa anyoransa,
cap al cel guaytava sens veure un estél;
mes dintre de l' ànima sonriu la esperansa
encara que núbol estiga lo cél.

L' auba á onades llença sa llum falaguera,
quant el li recalfen, remembra son cór
doloses matinades de la primavera,
quals lo vell trovaire patí el mal d' amor.

Com rastre de pérles ses nótes joyoses
desgrana, que l' eco torna rialler;
no veu que petjades deixa sanguinoses,
ni els péntols de róba que arranca l' brasser.

«Voléu que vos cante de génis y ondines
lo conte fantástich com folla ilusió,
les dolses llegendes d' arquers y Nelmes,
dels temps que pasaren l' épica cansó?

—Beurás en ma copa d' argent, oh trovaire;
beurás, tant com vullgues, un vi, com tú, vell,
or puríssim sembla als ulls, y son flayre
la sanch fá que bullga y alegre 'l cervell.

¡Beurás, si me cantes lo valor dels avis,
lluytes y escarmuces del temps en que hagué
còrs com á cuirases, brassos com á glavis,
temps de patriotisme, d' amor y de fel!»

Puntejá 'l trovaire, sonriguent, sa llira,
comensá ses tróves en lo nom de Deu,
conmogut al pronte; mes lo tóch qu' inspira
ses tróves ardentes, abrusá sa veu.

«Dels llamps la tremolosa—groguenta flamerada
esgarra al negre núbol—de la tempesta niu,
y á sa claror sinistra—en la aspra y ablauada
serra los monts aixequen—son front sever y altiu.

Pus tot fosch: en la platja—deserta ab sa veu ronca
se plany grunyent la ona—batuda per lo vent;
remors de les tempestes—qu' en sa nacrada conca
temblantli les manetes—pauruch lo petit sent.

Lo noble en Jaume vetlla—lo sómni d' en Entensa
ferit de una sageta—volent lo vall guanyar,
y mentrementes guida—son atrevida pensa
la folla fantasía—per son caótich mar,

Lo rey trist y pensívol—envers que los ulls gira,
sóls tróba ombra y menaces—en mitx de la foscor,
si guard les esperances—qu' acaroná sospira
prevent jorns oratjosos—per l' esdevenir.

Veu com fum desvanirse—les anyorades glòries,
projectes de conquesta—sens fites ni confins,
los somnis de grandesa,—les lluytes y victòries,
les palmes que coronen—los edetáns jardíns.

De sopte se sentiren—remors junt á la cleda,
crits de mórt y de angunia—que fa horribles la nit;
en Jaume, qu' es repósa—sens pabellóns de seda
darrere de les cledes,—s' alsá al primer brogit.

Dos scuders cridaren—en la hóst dormida: «¡A armes.
¡A armes tots, que venen—aquí los Sarrahíns!»
Duptosos y sorpresos—corrent van entre alarmes
arquers, soldats, mesnades—y nobles paladíns.

Lo rey, calsat de ferro,—guarnit de sa gonella,
perpunt ab escarcelles,—al cap capell d' acer,
digué: «¡Mal pese al hóme—que mal nos aconsella;
avant de alsar lo séti—volem la mort primer!»

A un scuder deixantli—la llansa, havía aduya
la espasa del templari—que dórt allá en Monsó,
la bona aventurosa—en la empenyada lluya
á aquells que la portaven,—é havía nom Tizó.

Tizó de foch que guida—avant la host generosa,
tizó ardent, que llampeja—los camps abatollant,
que va deixant darrere—la estéla sanguinosa
que los camíns de gloria—d' en Jaume va marcant.

Aquella nit terrible,—lo rey dúes vegades
volent que lo ferisen—son pit va descubrir,
sempie per misterioses—fórces d' ell apartades,
ni pedres, ni sagetes,—son cós vaen ferir.

Aquella nit terrible—fou una nit de glòria,
«mal pese á lo diable»—Borriana se guanyá,
per tot Tizó cullintne—les palmes de victòria
en los jardíns de l' horta,—Valencia conquestá.»

«Germáns! L'aúba riallera
estén per la blava esfera
les núvols girasolats;
ventijóls de primavera
se desperten perfumats.

Tinch que seguir mon romiatje
d'amor, de patria y de fe;
fulla per fulla el brancajte
vaig recorrent del boscajte
hont el niu la gloria té.

¡Lluytéu ab plomes ó glavis,
agermanats com flavors
per les tradicions dels avis,
son dols parlar en los llavis
y son espirt en los córs!

LEOPOLDO TRENOR.

TENDRESAS

Sento un plaher sens mida
quan te puch dir la vida de ma vida;
pero com prop la vida hi ha la mort,
ne resto sens tal goig, y callo, miro
y no volgumentme posar trist suspiro,
me reconcentro y al fi esclato en plor.

Cada volta que 't veig, per ma memoria
passa somrient de nostre amor l' historia.
¡Fuig, fuig, no 't vull mirar!
Y aixó que 'l poguer véuret' es ma gloria...
Mes jay, quants cops lo goig nos fá plorar!...

ANGEL RIUS y VIDAL.

PRECH Á LA VERGE

SALVE VALENCIANA —(MÚSICA DEL MESTRE ASENJO BARBIERI.)

I

Salve, Senyora,
de qui m' ampare,
oh, Verge Mare
sense pecat.
Misericordia
de Deu espera
per tú sancera
la cristiandat.

II

Tots los fills d' Eva
á Tú te preguen
mentres naveguen
en mortal lloch;
á Tú te criden
desde la terra
qu' ompli la guerra
de sanch y foch.

III

Quant lo desterro
del home fine,
al home vine
donant la mà,
y conduixlo
joh, Verge pura!
fins á la altura
ahont Deu está.

IV

Trobará l' home
ab ta presencia
en Deu clemència
pera sa sort;
no nos oblide
jamay, Senyora,
ni ara ni en l' hora
de nostra mort.

JASCINTO LABAILA.

III

LO CANT DE LA NIT

PREMIADA AB ACCÉSSIT EN LO CERTÁMEN DE PALAMÓS

Jo só d' amor y pau la missatgera
escullida per Deu,
la humanitat ma excelsitut venera;
la calma venturosa que en mí impera,
n' es l' atractiu més bell del poder meu.

Lo esperit vola esplayantse en la negrura
qu' encercla á mon regnat;
so 'l mur que de la llum los raigs detura;
y acullintse á ma negra vestidura,
róndan los auzellots de pervérs fat.

Jo só la deésa hermosa del misteri,
l' insomni dols del mon;
las auras son estrams de mon psalteri;
diamant la lluna, que de mon imperi
encrostá 'l Ser Supréim damunt mon front.

Quant la claror del astre rey s' apaga,
jo avanso ab magestat;
la llum crepuscular tremolant vaga
y, al rebre mos petons, trista s' amaga
en brassos de ma dolsa obscuretat.

Estench llavors ma tenebrosa manta
per l' infinit espay,
y 'l firmament d' estrelles s' abrillanta
y álsan, la mar y 'l vent, una complanta
que als sers poruchs omple lo cor d' esglay.

Mes mon regne es de pau. Si l' ombra estimo,
es que 'm serveix d' escut;
la llum me mata ab son brillant arrimo
y allarga ma existencia, ab plàcit mimo,
la fosca, embolcallantme en la quietut.

Jo adormo ab enternidas cansonetas
los cors enamorats;
del ayre entre los plechs vesso amoretas
y ompleno lo pregón d' eixas dolsetas
remors de tendres y escullits dictats.

Arréu la amiga só del ser que plora
perduda una ilusió
y de qui al lluny, la amada patria anyora;
per xó, de la aiegría precursora,
l' alba me mata ab célica claró'.

En los plechs de mon vel lo mon reposa,
del cim del campanar
signa lo bronze ma arribada hermosa
y, barrant la masía, l' avi gosa
dictant als nets rondallas en la llar.

Lo mariner, á l' ombra meva, canta
al colpejar dels remes;
lo vuyt inmesurable s' ageganta;
son vol l' auzell envers lo niu decanta
y apar interromput lo curs del temps.

A voltas, del llampech la llum resolta
esquinsa mon mantell
y 'l tró retruny per la infinita volta;
pró á voltas en mon si també s' hi ascolta
del rossinyol lo refilar tan bell.

Y 's sent remorejar en llit d' arena,
d' espay serpentejant,
al manso riu: la brisa, brunzir plena
de flayres suaus, y d' enternida pena,
planys y sospirs, arréu, arréu, vibrant.

Que, en mí, jtot es grandiós! fins la mateixa
quietut y fosquedad:
dols sers amants, la amorida queixa,
y de ramors y d' ombras la madeixa
que 's capdella fendint la inmensitat.

¡Só 'l repós de la lluya de la vida!
la llum, petó del cel,
cada jorn al empeny de sa embransida
me dona mort; pro al vespre jo, reexida,
la ofego entre 'ls rulls negres de mon vel.

¡Y regno al fí! Sers que us sentiu tothora
d'amor, lo cor ferit:
jacullíuse á mon regne sens demora!
que us vetllaran ab calma benfactora
las ombras misteriosas de la nit.

FRANCESCH MARULL

BURLAR AL DIMONI

Un pobre mujik se 'n aná á la travallada ben dejú enduhentsen sols un tostorro de pa. Aixís que arribá al camp posá 'l pa sota 'l caftan y 's posá á llaurar la terra fins que 'l cavall va dir prou.

Llavors desenganxá 'l caball de la arada pera que pogués peixer á tot pler y se 'n aná á menjar quatre caixaladas. Aixeçá 'l caftan y quedá espalmat. Lo pa no hi era.

—Qué ha passat!—se deya.—No he vist á ningú y 'l pa ha volat!—

Qui li havía robat era un dimoniet mentres ell llaurava. Y no content ab aixó se 'n aná á amagar derrera la brosta per véurel rabiar y sentir com lo malehía.

Lo mujik s' ho prengué á la púa.

—Ba!—pensá.—No 'm moriré pas de gana. Lo qui me l' ha pres devia tenir molta fam: que se 'l menji y que bon profit li fassa.—

Y 'l mujik se 'n aná á un pou d' allí á la vora, begué y, enganxant altre cop lo cavall, seguí la seva feyna.

Lo dimoni's dava á las áligas. Lo que volía era fer pecar
LA RENAIXENSA.—Any XXV.

al pobre pagés. Per aixó es que, no haventho lograt, se 'n aná á demanar parer á en Banyeta.

Li contá de la manera que li havía pres y que, en contes d' enfadarse, havía desitjat que li fes encara bon profit.

En Banyeta s' enrabiá de mala manera y li digué:

—Quan lo mujik s' ha burlat de tu es que no tens prou trassa. Si fins los mujichs se burlan de nosaltres será cosa de tirar la forquilla per qui en enllá. Aixó no pot seguir de aquesta manera. Are anirás altre cop á trobarlo y si vols menjarte aquest pa, afányal, ab la advertencia de que si dintre de tres anys no has vensut al mujik te ficaré en una pica d' aygua beneyta.—

Lo diable quedá esglayat y se 'n aná corrents cap á la terra, pensant com se las arreglaría. Rumia que rumiarás, á la fi va atinarhi.

Prengué la forma d' un home de be y 's posá al servey del mujik. Llavors li digué que aquell any seria molt sech y que fora bo sembrés lo blat en los aygamolls. Lo mujik se 'l cregué y ho ensopegá, perque 'ls altres pagesos que havían sembrat al secá perderen la cullita. Lo mujik tingué grá fins á la nova sembra y encara n' hi quedá per pastar una llarga temporada

L' altre any li aconsellá que sembrés pels alts, perque, sino, las plujas li malmeterían los camps. Los que sembraren al pla veieren com las espigas se rovellavan y 's pudrian, mentres que ell ni sabía qué ferse de las garberas.

Lo dimoni li ensenyá després de fer *vodka* y, pera demostrarli que li havía sortit be, ne begué fins que tentá als demés á béuren. Content y satisfet, llavors se 'n aná á trobar á en Banyeta, alabantse d' haverse sabut guanyar lo pa. En Banyeta, malfiantsen, volgué fer per ell mateix la proba.

Se 'n aná, donchs, á casa del pagés y veié que, havent convidat als homes de qui's teya més de cas, los donava á tots aquella beguda. La mateixa dona del pagés servía 'l *vodka*.

Al passar aquesta prop de la taula se li agafaren los vestits ab un cayre y li caygué un got á terra.

Llavors lo mujik renyá á la seva dona dihent:

—Barruera, més que barruera! Que't pensas que es aygua de rentar plats?—

Lo dimoniet tocá á en Banyeta pel colze y li digué:

—Fixathi.—

Després de renyar á la seva dona, lo mujik volgué servir ell mateix lo *vodka*. Begueren de valent y trincaren.

De cop arriba un pagés pobre á qui no esperavan.

Saludá y s'assegué com los altres. Al veure com los demés bebián, també hauría vulgut beure. Pero, per més que rondinés, ningú li portá cap got.

Lo dimoniet digué á la orella d'en Banyeta:—Y no es que no 'n tinga; perque n' ha fet de sobras per tothom.—

En Banyeta no cabía á la pell.

L' altre que ho observava li digué per darse encara més importància:

—Tot just comensém. Ja veurás d'aquí á una estona!—

Havent begut tots los richs y ab ells l' amo de la casa, s' alabavan á qui més pot.

En Banyeta parava un pam d'orellas y no parava de dar la enhorabona al seu company.

—Si ab lo *vodka* se 'ns han tornat hipòcritas, ja 'ls podém dar per nostres.

—Espérat una mica. Are per are tot just son guineus que remenan la cua y volen enganyarse, pero quan n' haurán begut un altre got se tornarán com llops.—

Los mujiks seguiren bebent y 'ls crits y las parauladas aixordaren ja la sala. En lloc de finesas no se sentíen més que insults. Y als insults seguiren los cops y tots quedaren ab la cara plena de sanch. Lo mateix amo quedá fet una llàstima.

En Banyeta no tenia prou ulls pera mirarsho.

—Aquesta es la nostra!—

Pero l' dimoniet no estava encara content.

—Espérat, que no som allá hont aném. Are semblan llops, pero aixís que n' haurán begut un altre got serán que ni porchs.—

Los mujiks tornaren á beure. Ja estavan atontits. Gruñían, cridaven sense saber lo que 's deyan y ni tant sols s' escoltavan.

Cadascú se 'n aná pel seu cantó. Uns sols; altres en collas de dos ó tres y aquí caych, allí m'aixeco, quedaren los carrers plens de borratxons.

L' amo que havia sortit pera acompanyar als seus hostes

caygué en un toll d'ayqua bruta hont s'hi rabejá com un porch que gruny.

Aixó acabá d' agradar á n' en Banyeta.

—Molt be! Has inventat una gran cosa. T' has afanyat aquell pa. Pero are m'has de dir com has fet aquesta beguda. De segur que hi deus haver posat sanch de guilla y per aixó s'han tornat traydors y egoistas com elles. També hi deus haver tirat sanch de llop y de porch, perque ni 'ls llops ni 'ls porchs son pitjors que ells.

—Res d' aixó,—respongué 'l dimoniet.—Lo que he fet es que no li faltés blat. Mentre ne tingué sols per menjar, res de bo podía intentar. Pero quan ne tingué de sobras ja pensá en que l' emplearía. Llavors va ser quan li vaig ensenyar de fer *vodka*.

Y aixís que volgué destilar lo que Deu li havia donat pera ferne pa, llavors fou quan sortí la sanch de la guilla, del llop y del porch. Bebent s'han tornat com á bestias, y bebent no se'n mourán may més.—

En Banyeta felicitá al seu company, li doná 'l tros de pa que havia robat al mujik y 'l va pujar d'un grau en lo regiment de las forquillas.

LLEÓ TOLSTOI

SEMPREVIVAS

(À LA MEMORIA DEL VOLGUT AMICH E. P. S.)

La terra fa son fet; allá en la altura
qui sab si ara 'ns contempla, ab greu tristor,
veyentnos, rodejats per la dolsura,
bregar pel mar del mon, tot amargor.

* * *

¡Quíns temps aquells tant jolis
que passárem tu y jo á Mata!
Are allá hi viuhèn, fa un any,
lo recort y l' anyoransa.

Quan bufa la tramontana
y crúixen los arbres sechs,
me recordo d' aquells dias
que estavam prop del braser
y al girar la vista á fora
y véureho tot plé de neu,
penso: allá en lo Cementiri
¡quí sab si també hi te fret!

* * *

Passan dias y més dias
y no passa 'l teu recort
que es la sombra de ma sombra
que segueix sempre 'l meu cos.

* * *

Las floretas de ta fossa
tenen sempre 'l coll torsat;
es que 't cercan allá al fondo
y encara no t' han trovat.

Tot en lo mon se transforma,
la materia 's descompón;
¿quí sab si eixas flors tant bellas
son essència del teu cos?

* * *

Quan visito 'l Cementiri,
sempre 'm sembla veure amichs
que ab sas mans primas y ossosas
'm cridan tots desde dins,
y allunyat d' ells, n' hi ha un que 'm crida
ab més forsa y més dalit
y ets tú, amich meu, que t' anyoras
tot sol, en tas llargues nits.

Jo so un romeu del mon, que ve á parlarte
fugint sos explendors, que son mentida,
y á ton rasser ve avuy, per aspirarte,
puig á prop de la mort, s' hi sent la vida.

* * *

Part en fora es tot claró'
part en dins tot apagat,
la llosa es la divisió;
¡quí sab si allá en la fosco'
es 'hont hi há més claretat!

* *

Fa un any que t' ets allunyat
de la nostra companyia;
de tant que t' hem anyorat
semsla talment que ha passat
tot un any plé d' aquell dia.

* *

Quan baixa 'l fret, moren las flors marcidas,
moren també las afeccions d' amor;
las ànimas que son per tú feridas,
moren vivint de ton preuhat recort.

* * *

Allá baix un desmay 'm diu: es terra,
més enllá un alt xipré 'm senyala al cel.
Esperits que vagueu pel Cementiri
diguéume ¿ahont es?

* *

La vida es un misteri; tothom ho sab,
¡quín dia aquell, quin dia, que no ho serà,
aquell en que las portas, de bat á bat
obertas, al mon mostrin la eternitat!

J. NOVELLAS DE MOLINS

SANT SEVER

Adins sa Iglesia pregant
de Barcelona lo Bisbe,
sospira pels seus amors
que son Jesús y María.
Y en éxtasis delitós
Jesús se li apareixía.
—Bon Sever, ma Iglesia aviat
—li diu—veurás perseguida,
veurás á ton remadet
cubert de dols y feridas;
dígas tu, Sever, qué vols
en paga de las fatigas,
dels afanys que 't costará
lo qui vinga á perseguiurla.
—Lo que voldría, Senyor,
¡Oh Jesús, Deu de ma vida!
sería portar mon cap,
com Vos, coronat d' espinas.—

Ja n' arriba Daciá,
pretor cruel, á qui envían
pera matar cristians
ab tormentos sens fre ni mida.

Quan Sever sapigué aixó,
á sa memoria venían
del Sant Evangeli mots
que Jesús digué en sa vida.
«Si 't persegueixen aquí
fes á un altre lloc ta via.» (1)

Sever ne fuig de ciutat,
envers Castro s' encamina (2)
ab quatre sacerdots més
que ab ell junts morir volían;
pel camí qu'ells ne van fent,
y en un camp que allí hi tenia,
sempre fabas un pagés
que á lo Bisbe molt estima.

—Senyor Bisbe, ara ahont aneu,
ahont aneu ab tal fatiga?

—Hemeteri, vaig fugint
per salvar la mia vida,
mos botxins prompte veurás
ben segür davant ta vista,
si 't preguntan ara ahont som,
diga que á Castro fem via,
que si 'm troban es que Deu
me vol coronar d' espinas.

Lo pagés va fent son fet,
las fabas prompte creixán,
naix la flor, y van granant
aixís que 'ls botxins hi arriban:
—¿Hauría per qui passat,
ab quatre de companyía,
un home que 's diu Sever
que per Bisbe 'l coneixán?

(1) Y quan vos perseguescan en eixa ciutat fugiu á una altra.—Sant Matheu, capítol x, v. 23.

(2) Castro Octaviá, avui Sant Cugat del Vallès.

—Quan las fabas jo he sembrat
ha passat tot benehintlas
y las fabas com veyeu
ja tenen grana y florida,
mostrantvos aixó'l poder
de Jesús gracia divina.

—Tu seras també cristiá
que cregas semblants follías.

—Sí, per la gracia de Deu
y de la Verge María.—

Se 'ls enmenan tots plegats
tant bon punt com los tenían,
mana assotals Daciá
fins á esqueixar la carn viva.

Paraulas que 'ls diu Sever
alenavan sa agonía,
paraulas eran del cel,
dols premi que alcansarián;
dels altres llevan lo cap
per veure si ell defallía,
en tant que 'ls hi van llevant
tant més fort lo Sant predica;
los botxins enfellonits
ab claus de punta gens fina
li coronaren son front
fins que per mort lo tenían.

Los cristians prenen son cos
tant bon punt la nit arriba
y á sos peus agenollats
aixís li deyan:—;Oh Bisbel
feu que un cop més vostra veu
fins á nosaltres arribi
pera alentans en la fe
que sens vos potser perillí.

Sos ulls torná á obrir Sever
y ab amor á tots los mira;
alsant la má 'ls beneheix
y ab l'amor de Deu ell fina.
A Castro fou enterrat
adins una bella ermita
ahont cercavan alé
los cristians quan defallían,
en la fe qu'ell los mostrá
ab sas obras y doctrina.

MARIA DE BELL-LLOCH.

que t'ho trido a tuvió alia soci
per que en el any s'ha tornat de v
xisténdes en el seu al massia
en la terra dels catalans i de v
partides dels catalans. A
algunas d'ells han enutes
que s'han avagades en la
multitud de la peste, en
entrem ab el cap i al se
en la qual s'ha mort una da

PLAGA

HOMELIA DE LA PLAGA

Los pámpols grochs y migrats,
y 'ls pochs gotims que s' hi gronxan,
per més que la má 'ls esprém
poqueta cosa degotan.

La tina gran se floreix;
la petita 'ns basta y sobra:
quant lo most ha fet lo bull
¡qué poch vi queda á la bota!

Ans n' hi havia per tot l' any
y encara 'n dávam als pobres;
ara que totjust se 'n beu,
per l' hivern no 'n queda gota.

Be ho coneix prou l' hereuhet
que quasi ha perdut las forsas,
y ni te 'ls brassos nervuts,
ni 'l cor brau com cal á un jove.

¡Y la noya! Viva Deu;
¡tant guapa, tant fresca y roja!
semebla ara un lliri pansit,
de tant malaltissa y groga.

¡Malgrat, qui la culpa 'n té
d' aquesta plaga que 'ns volta,
y 'ns acaba la salut
després de deixarnos pobres!

Be n' he vistos de mals anys
que se 'ns han posat á sobre,
pero dolent com aquest,
al mon no n' hi ha memoria.

¡Ay, si 'l jovent entengués
que aixó n' es la guerra sorda
que 'ns está fent l' enemich
per tráurens de casa nostra!

Lo poch vigor de son bras
y 'l poch esprit que 'l conforta,
encara seríen prous
per traure 'ls butxins á fora.

P. DE PALOL.

LO SOMNI D' UN SOLTER

Lo ponx begut, la pipa ja fumada,
faig la tertulia com las altras nits,
ab lo gos ajegut á la otomana,
y ab mon gat prop del foch ben arrupit.
He somniat aquesta nit darrera,
que ab Susagna m' havia de casar...

Mon gos, qué te 'n sembla?
Be, qué hi dius, mon gat?

La noya com un ángel era hermosa,
aviat los dos entesos varem ser...
fou de casaca y vestit blanch la boda,
nos diguerem los «sis» y tot fou llest,
després ab carretela descuberta
anarem á passar lo dia al camp...

Mon gos, qué te 'n sembla?
Be, qué hi dius, mon gat?

Y quins moments aquells! Quina gran ditxa
lo matrimoni es, deya entre mí!
Pobre innocent... Al acabarse 'l dia
Susagna á casa seva 'm feu seguir

y sens dirm res sa mare y sa germana
com si tal cosa á casa 'm va portar...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

La mare, per si pochs eram encara
un llorito y un mico va portar
un promés va venir ab la germana
y no volgué Susagna separars'
de sa antiga cambrera,—un gos de presa,
lleig, rondinayre y mitj selvatje encar...—

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Mico y lloro á tothora xisclejavan;
la germana cantava 'l dia enter
tant y tant la cambrera rondinava,
que Susagna molt prompte n' aprengué,
la mare, per final, del matí al vespre
ho passava, tossint y gemegant...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Ja d' estimat del cor, may me tractava;
m' anomenava pel meu nom tan sols.
A casa menos jo tothom manava...
Susagna en res me dava la rahó.
Ni dels molls de la cuyna l' amo n' era...
sé' un tronch de pi m' hauría ja estimat...

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Quinas amoretas pera mí tenía!
Qu' era cursi mon modo de vestir;
que las mevas costums no eran gens finas;
que ordinaris trovava á mos amichs!
Aviat lo pobre Tom de casa 'm treya
á Mister Blogs no 'l va pogué aguantar.

Mon gos, qué te 'n sembla?

Be, qué hi dius, mon gat?

Sovint los dos com gat y gos estavam...
 es dir que 'ns barallavam per no rés...
 Llavors contra de mí tots se posavan,
 mare, germana, la cambrera y mes...
 fins lo lloro aprengué de dirm'e «enza.»
 Ma vida s'ennegría per instants...

Mon gos, qué te 'n sembla?
 Be, qué hi dius, mon gat?

Y quins gustos més fins los de la dona.
 may veya de sos comptes vení 'l fí
 y encara 'm deya avaro moltas voltas...
 que may li dava un duro per vestits...
 Ja lo club y la pipa deixá 'm feya;
 fins la racció de ponx me va escursar!

Mon gos, qué te 'n sembla?
 Be, qué hi dius, mon gat?

Aixó es un somni de la nit passada...
 puig solté 'm trobo com las altras nits,
 ab lo gos agegut á la otomana
 y ab mon gat prop del foch ben arrupit.
 Si estos castells tinch de tirar á terra
 ho tendré fet molt prompte de bon grat...

Mon gos, qué te 'n sembla?
 Be, qué hi dius mon gat?

THOMÁS HOOD.

Per la traducció, **

LO BRUIXOT

I ned erus in cap nill.

VET aquí que un dia, Meric, un vinyater que vivía á Gélos, poblet que s'estén, en claps blanchs y rosas, al peu de la ciutat de Pau y en la plana del Gave, comensá á cansarse de la seva dona. Caterina, l'alta y morena Caterinó, gastava que era un gust los diners que l'seu marit, que tenia deu anys més que no pas ella, li havia assignat quan se van casar. Y no'n tenia prou, sino que li gastava encara los que á copia de travallar anava guanyant. Meric estava molt acomodat. Sos pares li havíen deixat alguns remats, un camp de semibradura y dues cases ben provehidas, á la mateixa carretera.

La Caterinó era una orfe que s'havía sortit de camí moltes vegadas, fent com los cabrits que no pensan més que en saltar y corre, y ab tot y sa gran pobresa l'babieca del seu marit se'n havia enamorat com un boig sense dirne res á ningú. Y quan va morir l'avia de la Caterinó y aquesta's robá sola y verna, Meric li oferí la mà, no sense temer encara que

aquella mossa de vint anys, sense hàbits de travall ni d' ordre, fes escarafalls de pèndrel per marit, perque ell ja frisava als quaranta y 'ls seus amichs ló tenían per una mica beneytò.

Lo matí del dia de Pasqua, mentres que passavan per devant de casa seva las pagesas, enrogidas per la calor d' un sol esplendent, ab las faldillas blavas de tartrá y ab los barrets guarnits de margaridoyas y d' espigas maduras de blat, Meric se dirigí á la seva esposa.

La Caterina s' estava devant d' un mirall penjat prop de la porta, emprobantse un vel negre que havia comprat á Pau per tres franchs. Un vel sobre la cara de la dona d' un vinyater! Quínas cosas se veuhen al mon! Ni en tot lo Bearn ni tal volta en tota la Gasconya may cap dona s' havia posat alló á la cara.

La Caterinó, tota satisfeta veyentse tant mona, aixecava sos grassons brassos en un ritme elegantíssim, s' arreglava 'ls cabells ab la punta dels dits, s' allisava 'l vel y se 'l feya venir sota la barba, ab una tranquilitat que ni que ho fes expressament pera que son marit s' enrabiés. Aquest, arrupit en un recó de la cuyna, se mossegava 'l cap dels dits.

—Mira que 'm surts ben cara, Caterina!... Veig que no acabarem may ab los bonichs!...

—Are per are no. Tu tens més de quaranta anys; no sé si m' entens... Y jo soch fresca y gemada com las rosas del jardí.

—Pero per quí t' enpolaynas d' aquesta manera?

—No ho faig pas per tú, que ho faig per mí.—

Y 's disposava á sortir, atrevida com un pit-roig que frisa tot espessigant los rahims d' una parra, quan lo seu marit la aturá d' un bot.

—Ja veurás; ja que ets la més bonica del poble, sígau al menys per mí que soch lo que pago tas capritxadas...

—Quan se te á una dona es per estimarla...

—Massa que t' estimo, traydora.—

Y la abrassá com un boig, com un avaro estreny lo seu tresor.

Al cap d' una estona se n' anavan á la iglesia. Meric, patoxo y arrossegant las sabatas de claus, observava á la Caterinó ab certa desconfiansa, tot acostadet á la seva dona que s' avergonyía de que la vejessen anar ab un estripa terrossos

tant tonto com aquell. A la iglesia la Caterina no estava may quieta. Lo que volia era lluhir las mitenas y 'ls seus peuhets calsats de sabatas rossas y punxagudas que 's cuydava d' enseñyar aixecant sas faldillas de satí.

Al sortir de la iglesia, Meric ja no tingué espera, y, caminant depressa, atrapá á la Caterinó.

—Veig que t' hauré de treure de casa!... Lo que fas no es d' una dona que s' estimi. Ab ta coquetería has escandalitzat á mitj poble.—

La Caterina esclafí una grossa riallada, com una veremadora al mitj de la vinya, y respostejá ab molt urch:

—Estás massa enamorat de mí, per ferho!...

—Ho faré, Caterinó...—

Al ser á casa, la Caterinó prou l' afalagá per esbargir la tempesta, pero Meric no s' ablaní.

—Alguna 'n dus de cap que tant m' amoixas!...

—Ja t' ho diré. Volía anar á Pau á veure las corridas. Pero no creguis que t' amoixi per aixó. Ho faig perque ets lo meu maridet.

—Paraula de dona y serena de nit!...—

Y afegí en veu més baixa:

—Paraulas de dimoni son las tevas.—

Al dir aixó li vingué al magí d' anar á consultarho ab lo bruixot de Gélos. Perque, no 'n tenia cap dupte, la Caterinó, que al fons era tant bona, devia haverse eixit de fogó per art del dimoni.

—Vaja, digué á la seva dona; ves á Paul!...—

Y, més aixerida que una cuareta, se posá 'l vel, abrassá al seu marit y desaparegué.

II

Haro era un bruixot conegut per tot lo Bearn. De cop ja imposava per son aspecte d' Hèrcules y per sa elocuencia d' apòstol. Vivía retirat feya ja cuarenta anys y no s' havia casat may. De per tot arreu venia gent á consultarli 'ls plets y

las malalties. Haro lligava 'ls malalts en una alzina morta que tenia al fons del jardí y, tot resant y fent encantaments, los aplansonava que era un gust. Los malalts quedavan curats y se n' entornavan al seu poble després d' haverli pagat un bon escot.

Aquell diumenge Meric trobá á Haro assegut á l' ombrá d' un atmetller que tenia derrera de sa bonica casa de teulat de pissarra. Haro contemplava la seva vinya, los seus esplets de blat de moro y 'ls seus prats de la vora del Gave hont peixian las vacas.

—Ola Meric; qué't porta? Que no estás bó?

—Jo sí... La Caterina, que no sé com està!...

—Vaja seu y no t' hi amohnis que ja sé perque vens.

—Que t' ha dit ningú res de la meva dona?

—Ja sabs que tinch un aucellet que tot m' ho conta. Y si no vols que sia un auzell serà l' dimoni. Ja sabs que hi tinch tractes...—

Y ab ayre solempne y misteriós, Haro's passava la má per sa rosada cara que li lluhia com una cassa de cuyna.

—Veuarás, digué apesarat Meric; no sé com manegarmho... Y ara que ella es fora vinch per demanarte que posis ordre á casa meva.—

Haro li respongué tot tranquil.

—Res més fácil.

—Prou que ho sé que m' ho pots arreglar! Que n' he sigut de bestia de no venirte á trobar de primer... Mírat; si'm cubras la Caterinó no t' queixarás de mí.

—Ja veuarás, de curártela te la curaré; pero per començar m' has de portar vint franchs.

—Mare de Deu! Y que 'm surt cara aquesta dona!

—Las donas ja se sab. Que no veus que sense ellà lo dimoni passaría gana?

—Prou que ho veig. Ja veuarás, me'n vaig á buscar un lluís.—

Y l' tros de carn batejada se'n aná á buscar los diners, tornant amarat de tant corre. Lo bruixot se 'ls embutxacá y digué:

—Demá portam á la Caterina. No li digas res, ey. Dígalí que veniu tot passejant.

—Entesos.—

L' endemá Meric portava la seva dona á casa del bruixot. L' emparrat tremolava als raigs del sol; las aurenetas volavan piulejant al vol del teulat. Haro, que s' havía desdejunat, fumava ab la pipa sota la parra devant d' una taula de pedra.

Marit y muller s' acostaren poch á poch, observant per tots indrets la hermosa propietat del bruixot. La Caterinó no estava del tot tranquila; pero no s' pensava res de lo que li anava á succehir. Caminant caminant per entre aquell paraídis arribaren prop del bruixot. Haro fingí estranyar la seva vinguda.

—Ola! hont aneu per aquests mons de Deu? Seyeu una estona.—

La Caterinó s' assegué prop del seu marit en lo banch de pedra, mentres lo bruixot reposava sobre la seva cadira de fusta. Somreya y posturejava devant d' aquell rich gras que ab tot y sos xeixanta anys caminava més dret que un pal. Aquell dia la Caterinó era una monada. Duya un mocador del coll vermell y ensenyava aquells peuhets calsats ab tant ayre. La fresca del matí coloria encara més sas rosadas galtas y feya lluhir més sas dents de marfl y sos ulls negres de nintas d' or. Meric no cabia á la pell vejéntela seva.

—Sembla casats de fresch! digué rihent Haro. Aixís m' agrada, que visqueu com Joseph y María.

—Es aixís com te de ser, feu Meric.

—Haro coneix be á la gent, afegí la Caterina.—

Meric fent lo suech, examinava 'ls rossos rahims de la parra. Y, passejantse com si estés distret y ab las mans al darrera, sortí de sota l' emparrat, atravessá tot xano xano un camp d' aufals, arrivá al camí, y, quan hagué perdut de vista la casa del bruixot, ala, ala, se'n aná cap al poble.

Mentrestant Haro ja havía dit á la Caterinó per qué no feya bondat á casa seva.

—Ja m' ho pensava, aquest avestrús vol dominarme.

—Mirat, noya, no te'n rigas, que ja sabs que soch un bruixot que tot ho curo.

—No m' mireu d' aquesta manera ni m' amenasseu ab aquestas manotas d' estripa terrossos que no m' feu por... Feu de bruixot per tenir forsas diners... Ja ho sé, Haro, que no t' proposas altra cosa.—

Llavors lo bruixot se posá fet una pólvera, y, tirantse demunt de la Caterinó, la subjectá en un dir Jesús.

—Si no 'm deixeu estar cridaré.

—Tant es que cridis com que no cridis. Lo guarda termes no hi ve may per aquest indret y en quāt als demés ja saben que ab mí no s'hi juga.

La Caterinó s'hagué de donar. Llavors Haro agafá un manyoch de cordas y de plansons y li digué:

—Apa endevant...

—Vers honi?

—De dret a dret, fins que arribis á una alzina morta que sembla una creuhassa de cementiri.

—No 'm fassis mal, eh?

—Veürém. No t' entretingas, apa.—

Y atravessaren un camp de blat.

L'arbre extenia sas negras branques per l'espay. Al voltant de la soca no hi havia més que rocas y còdols. Llavors la Caterinó comensá á tremolar. Haro, penetrat de la importància del seu ministeri, no deya res. La Caterinó, pera no irritarlo, se deixá lligar guapament del cos fins als genolls. Semblava que ella y l'alsina fossen una mateixa cosa.

Haro aixecá 'ls plansons:

—Ja veurás com te posaré.

—Ay! Ay! Quin mal que 'm farás.

—Calla que no 'n treurás res.—Y flis, flas, las hi mesurava que era un gust.

—Prou, prou, per la mort de Deu. Ja cambiaré de vida y lo meu marit no 'n tindrà res que dir.

—Lo teu marit no 'm paga perque 'm deixi ensibornar per tu. Apal tornemhi!—

Y aixecant altra vegada 'ls fuets anava á seguir la tasca, quan á la Caterinó li vingué una gran idea.

—Atúrat que 't convé!

—Vejám qué será aixó.—

Llavors la bona pessa li digué mitj aturdida:

—Mira, si no m' atunyinas més te donaré tants diners com vulguis. Dihent que encara m' has d' acabar de curar vindré cada dilluns.—

—Llavors Haro abaixá 'l fuet, s' acostá á la Caterinó, y posantse un dit als llavis y ab accent paternal li digué:

—Veig que no ets tant tonta com me creya. Pero vols dir que l' teu marit te donarà diners cada setmana?

—Sí; es molt taujá y com está tant enamorat de mí... Li diré que ja 'm comenso á trobar be. Y com, ademés, á casa faré molta bondat... no tingas por de que per diners estiga.

—Veurás; si per vosaltres está be, per mí també.

—Mírat; si 'm deixas anar, cada setmana portaré un lluís d' or... Es á dir, d' aquest lluís n' hi haurá mitj per mí y mitj per tu, ab tal de que no m' aplansonis. Aixó de pegar, guár-daho per las donas lletjas... Escóulta: no 't sabría greu de que jo 'm tornés lletja?

—Ja veurás tant me fa que sías lletja com maca. Ja sabs que de las donas tant me fa; sino m' hauria casat. Lo que vull jo es altra cosa... Be vaja, digas, cóm ho vols arreglar?—

Y Haro deslligá á la Caterinó sense darshi gayre brasa. Mentre aquesta corría y saltava tota alegre per entre 'ls còdols de sota l' arbre, lo vellot no se la cansava de mirar.

—Veig, que foras bona per bruixa.

—Totas las donas ho som prou.—

La Caterinó se 'n aná, no vers la casa del bruixot, d' hont eixíá l' camí que portava al poble, sino vers un prat hont sens dupte la debia esperar algun pastor pera anarsen á sentir lo remoreig del Gave sota dels albas. Era molt lluny que encara Haro li cridava ab sa veuassa:

—Fins dilluns y que no manquis.

III

La Caterinó 's portá com una dona. No escassejà al seu marit los cuidados ni las manyagariás. Cada matí li prepara 'l café. A mitjdía portava la escudella á taula y al arribar trobava sempre la cadira amanida. Mentre durá l' estiu, marit y muller anaren á donar al vespre un tom pel poble lligant conversa ab los vehins.

—Estich que no hi veig! deya Meric cada dilluns. Ja sabia

que Haro t' curaría. Pero la llástima es que aixó 'ns surt molt car.—

—Y tant si n' hi sortía. Cada dilluns la Caterinó portava á Haro un lluís d' or y, en sent allí, deu franchs per tu y deu franchs per mí. Ja se li veyá al demunt. Mitenas per aquí, mocadors del coll per allá, y barretets y botinas y tot lo que's vulga. Meric estava encisat, porque, ab tot y lo mona que sempre anava, may li demanava cap diner.

—Ni sé com t' ho arreglas, deya l' babau tot rihent de satisfacció. Si tinguesses los diners que te aquell bruixot, foras més maca que Joana del temps d' Enrich IV!...

—Dónamen de diners y ja veurás...
—Aixó de cap manera, que tornarías á fe l' ximple. Ara que 'm va tant be y que 'm peixas com may ho havías fet, vols que m' esposi? Ca, noya, ca! Veus, ara no 'ns disputém may y si alguna vegada t' haig de renyar es porque tot lo dia t' tinch penjada al coll...—

Y riu que riurás tots dos.

La desgracia fou que allá per l' Octubre lo bruixot se 'n aná al altre barri.

—Ara si que estich perduda! digué la Caterinó. Ja veurás que torni á venir lo dimoni. Cóm m' ho faría sense diners?—

No havían acabat lo mes que ja tornavan á barallarse de valent. La casa aquella semblava un intern. Meric ni menjava ni tenia ganas de travallar.

Al dia de Totsants hi havia fira á Gelos. Lo pobre Meric se passejava per devant d' una botiga de corder, quan de cop tingué una pensada.

—Espérat... se digué. Ab la corda l' bruixot me la curava... A veure, donchs, si la sabré també curar...
—Y 'n comprá un feix, y se 'n aná á casa content y satisfet de sa idea. La Caterinó s' arreglava un gipó per anar á lluhirlo al ball aquell mateix vespre.

—Ja veurás, déixat de cusir, digué ell tot serio. Las pagesas no las portan aquestas cosas. Aixó 's deixa per las senyoretas de ciutat...—

Meric parlava molt resolut y comensava á arremangarse las mánigas, tallava las cordas á tiras y las anava nusant que era un gust.
—Home, no t' enfadis, que no hi aniré al ball.

—Ni al ball ni en lloch més no anirás.—

La Caterinó callá. Pero al vespre quan veié que 'l seu marit dormia, se posá 'l gipó y las faldillas de satí y corregué cap al ball. Pero á mitja nit quan se 'n aná á casa trobá al seu marit que la esperava.

—Aqueixas tením, Caterinó!... Ja veurás no serà á tu que 't faré ballar, sino á aquest malehit dimoni que t' atormenta fins en un dia com avuy!...—

Y tancant ab pany y clau la porta aixecá las deixuplinas de corda y, flis flas, s' esbravá contra la seva dona. Prou s' esclamava aquesta, prou li demanava per Deu y pels sants que no li pegués d' aquella manera; prou li deya que si havia anat al ball era porque essent tant jove no temia prou enteniment y que no hi tornaria mai més.

—Ja pots cantar tant com vulguis. Te conech de massa temps y sé com se las arreglava 'l bruixot.—

Y aixecant altra vegada las deixuplinas, persegui á la Caterinó fins á la cuyna... Per més que 's parés pera tornar enrera, los cops li queyan al demunt com á pluja menuda. Fins una vegada las cordas li serpejaren per la cara. Meric com més pegava més s' enardia en la feyna. Per fi la Caterinó se li agenollá als peus demandantli perdó. Y ni sabent lo que 's feya, fins confessá al seu marit que 'l bruixot, en lloch de pegarli, 's partia ab ella 'ls diners.

—Pillo més que pillo! Veus com t' he curat. Ab unas deixuplinas t' he posat com un guant.

—Ja seré sempre bona minyona.

—Encara tens de rebre més pera que n' estiga ben segur. No m' enganyarás ab tas manyagarías. He comprat las cordas; donchs las tinch de fer servir fins que me 'n cansi.—

Y altre cop torna Meric á aixecar las cordas pera acabarse d' esbravar. Pero la Caterinó, plegadeta de mans pregá altre cop al seu marit ab la mirada. Al veure aquell rostre tant xamós que havia estimat tant, li caygueren las deixuplinas per terra.

—Vaja ja 't perdono. Pero, veus, las tancaré al armari y á la primera que 'm fassis te trauré la pols de la esquema. Per aquest vespre ja n' hi ha prou, que 'ls brassos me fan mal. Veurém demá...—

La Caterinó quedá curada y ben curada. Ab tot, los días

de mercat se comprava encara bons trossos de carn pera xalàr-sela. Pero Meric ne disfrutava també y un dia á taula digué fent la brometa:

—Veus; no'm dasagrardaría de fer[[de]] bruixot... Haro 's guanyava 'ls diners de cualesvol manera...

—Ab las donas bonicas, sí.

—Es que 'l dimoni no hi vol res ab[[las]] lletjas.

Trad. de JORDI BEAUMÉ.

LO TOCH DEL CARAGOL

Retrona la ampla volta, portant al mon l' esglay:
lo raig furient sacseja, rallant lo negre espay;
á tombollons les ones la fort mar retruny;
lo vent gemega y xilla; lo terratrémol gruny;
y no es lo cel qui porta de la tempesta 'l dol.
La terra es la que s' alsa, la que esclatarse vol;
Del terme dins la ralla gent borda mogué 'l crit;
la pau fuig asustada, la guerra es lo despit.

Brama, brama, caragol;
del estol no 'n deixém ú,
sens mostrarlarí lo que 's vol:
¡ú cascú, sols ú, ú, ú,!

Borrar les costums volen, reliquies de amples lleys
que goig eran dels pobles y espasme eran dels reys;
del nostre dir dolcism rebujen los recorts;
los genis y les rasses desitjen vore morts.
Mes giula 'l vent y pasa: lo vent no 's torna res,

y 'l roura sempre es roura, lo ferro ferro es:
 que al poble dels Justicies, sofrit, mes també brau,
 cíclops no hi há que hi forgen grillons per ferlo esclau
 Brama, brama, caragol;
 del estol... etc.

Prenyades de collita de lluny venen les naus,
 traydora fé brindantnos ab maganseres paus;
 y 'ls nostres muntons rossos, preuhats pel vil logrer,
 s' enfonsen, ab la cambra, que forta enans va ser.
 Dels camps los verts illustros, brodats de richs capolls,
 jaurán mustichs y negres, podríntse en los rastolls!
 ¡Malhaja qui la culpa ne té de tot lo mal!
 ¡Malhaja qui á Valencia clavantli está 'l punyal!
 Brama, brama, caragol;
 del estol... etc.

La filla de estos platjes, la hurí dels cabells rulls,
 ja mel no té en los llavis, claror no té en los ulls;
 que, allá, tota ajopida propet la freda llar,
 després que á Deu li resa, no sap més que plorar,
 ó en hores de ceguera, sens témer ja 'ls perills,
 odiar al qui nos roba lo pá dels nostres fills.
 ¡La corda apreta massa! ¡Poseu, Senyor, la má,
 que ploren les esposes, y els fills demanen pá!
 Brama, brama caragol;
 del estol... etc.

Vingau, joh fills de l'horta, dels pobles y ciutats!
 llutyém per nostres santes perdudes llibertats:
 si sols la patria es una que aixina ho volgué Deu,
 si tal los mars ho volen y ho vol lo Pirineu,
 germans y germanastres dels fills de Espanya han fet;
 lligases hi hán de roses y n' hi há de ferro fret.
 ¡Arrere quí no estime los vells tresors payrals!
 ¡Arrere quí no vullga que tots sigám iguals!
 Brama, brama, caragol;
 del estol... etc.

Si viuda estás, Valencia, ¡no més, no més plorar!
qu' escalda 'l plor, y afronte lo roig pogués semblar:
fes cordes de ton cáñem y ab elles fes flagells;
tes flors punjoses tría y entrenal-les per ells;
de relles y de aixades, que jaure han olvit,
corasses forja dobles, que 't guarden lo fort pit,
y al só de tes campanes, revolta ab fé la sanch,
Corónat de olivera, mes ixca ton arranch.

Brama, brama, caragol;
del estol no 'n deixem ú
sens mostrarli lo que 's vol:
¡ú cascú, sols ú, ú, ú!

L. CEBRIAN.

POESÍA DEL COR

Entre mitg de las boscurias
la vall florida he cercat,
aucellets, vostras canturias
prou m' hi han acompanyat.

¡Oh! qu' hermosa l' he trobada:
m' ha semblat lo paradís,
jo hi he vist eixir l' aubada
del sol al primer somrís.

Allí voldría portarte
estimada et del cor,
més ja! que no puch donarte
pobret de mí, l'anell d'or.

Com faríam la caseta
en aquell hermós recó,
es lo recó del poeta
hont hi naix la inspiració.

Passaríam nostra vida
endressant cantichs á Deu,
¡Oh! benhajas vall florida
qu' endolcexes lo cor meu.

Com rossinyols cercaríam
lo roser de més olor
y en sas branças penjariam
lo niuet de nostre amor.

D' aquella hermosa encontrada
tú 'n foras reyna gentil,
per lo suau oreig besada
com las floretas d' Abril.

De bon matí 'l sol vindria
á portarnos sos raigs d' or,
raigs del Cel que Deu envía
pera esplayar nostre cor.

Quan serías malalteta
vindrían lo aucellets
á posar en ta faldeta
sos planyívols refilets.

Ab los cantichs de ma lira
com te faría endormir,
l' ayre dols que allí 's respira
no 'l podrás en lloch sentir.

Veurías rublert d' estrellas
lo cel hermós de la nit,
¡ay! com ne faríam d' ellas
lo dosser de nostre llit.

Las poncellas s' obrirían
vessant totas sas olors,
nostres cors respirarían
lo dols perfum de las flors.

Quín gosar lo nostre, aymia,
quín gosar, prou que ho sab Deu;
qu' amorosit jay! viuría,
lo teu cor dintre 'l cor meu.

Allí voldría portarte
estimadeta del cor,
allí si pogués donarte
pobret de mí, l' anell d' or.

FRANCISCO J. MAJUELO.

